

Ιερά Μονή Γιαλιάς στην Πάφο

/ Γενικά Θέματα / Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός

Το μοναστήρι της Γιαλιάς, που είναι σήμερα ερειπωμένο, βρισκόταν κτισμένο στην κορυφή λόφου που δεσπόζει εύφορης κοιλάδας, κοντά στο χωριό Γιαλιά, 9 χμ. ανατολικά του κόλπου της Χρυσοχούς, στη δεξιά όχθη του χειμάρρου Γιαλιά, στην επαρχία Πάφου.

Σύμφωνα προς τα όσα γράφει ο Γεωργιανός καθηγητής Wakhtang Djöbadje, ο οποίος κι εντόπισε τα ερείπια του μοναστηριού στα 1981, τούτο ανήκε σε Γεωργιανούς μοναχούς που ζούσαν στην Κύπρο ('Observations on the Georgian Monastery of Yialia (Galia) in Cyprus', *Oriens Christianus*, 68, 1984, σσ. 196 209).

Εξάλλου, σύμφωνα προς το γεωργιανό χειρόγραφο αρ. 1298 του Βατικανού, του 1306, ένα από τα τρία αναφερόμενα κυπριακά μοναστήρια, με την ονομασία Yal ή Yail είχε Γεωργιανό ηγούμενο.

Δεν είναι γνωστή η ιστορία ίδρυσης του μοναστηριού, όπως και δεν είναι γνωστό πότε εγκαταλείφθηκε. Τα ερείπια που σώζονται σήμερα καταδεικνύουν πως

υφίστατο εκεί μικρό σχετικά τετραγωνικό κτίριο, εσωτερικών διαστάσεων 16,30 μ. πλάτους και 20 μ. μήκους. Η μικρότητα εξηγείται από τον καθηγητή Djöbadje λόγω ελλείψεως καλλιεργήσιμης γης στην περιοχή, αυτό όμως το επιχείρημα μπορεί ν' ανατραπεί με τη σκέψη ότι οι ιδρυτές του μπορούσαν να βρουν πιο εύφορη περιοχή για να κτίσουν το μοναστήρι τους.

Άλλα κτίσματα που φαίνεται ότι ανήκαν στο μοναστήρι, βρίσκονταν περί τα 3.1/2 χμ. στα νότια του, σε γεωργική περιοχή, όπως προκύπτει από σημείωμα γραφέως που αντέγραψε το χειρόγραφο του όχι στο μοναστήρι αλλά σε απόσταση 2 μιλίων (Σχόλια στους Ψαλμούς, τώρα στο Ανατολικό Ινστιτούτο του Λένινγκραντ, αρ. Η - 18). Το χειρόγραφο θεωρείται ότι έχει αντιγραφεί περί τα τέλη του 10ου αιώνα, το χρονικό όριο προ του οποίου πρέπει να ιδρύθηκε το μοναστήρι της Γιαλιάς.

Η τεχνική και τα υλικά της κατασκευής του μοναστηριού ποικίλλουν, το δε σχήμα του είναι ασυνήθιστο για την Κύπρο. Το καθολικό είναι τρίκογχο και βρίσκεται στο μέσο της αυλής στην οποία εισέρχεται κανείς από πλατιά πύλη στα νότια. Από το καθολικό σώζονται ερειπωμένες μόνο η βόρεια και η νότια κόγχη. Το εσωτερικό τους καλύφθηκε με ασβέστη που σκέπασε τις τοιχογραφίες, από τις οποίες τώρα μόλις διακρίνονται κάποια ίχνη δύσκολα αναγνωριζόμενα, κι ανάμεσά τους ένας στρατιωτικός άγιος με κόκκινο επενδύτη στερεωμένο στον δεξιό του ώμο με πορφυρή πόρπη. Σημαντική είναι μια ομάδα από σύντομες γεωργιανές επιγραφές στη νότια πύλη, που διαβάζονται (σε μετάφραση): 1. Και ...ισανς. 2. Ο Θεός ας συγχωρήσει τον Κβιρίκε(ή Κβιρίλε, ή;). 3. Ο Θεός ας συγχωρήσει τον Ματέ. Ας συγχωρηθεί ο Νικολός από το Θεό. 4. Π...τ.

Πιθανό οι επιγραφές αυτές να χρονολογούνται στα τέλη του 13ου ή τις αρχές του 14ου αιώνα, οπότε ο αναφερόμενος Νικολός δυνατό να ταυτιστεί με τον Γεωργιανό άγιο Nicolos Dvali, ο οποίος μαρτύρησε στα Ιεροσόλυμα στα 1314 και του οποίου ο Βίος γράφτηκε λίγο αργότερα. Σύμφωνα προς του Βίο του, ο Dvali φυλακίστηκε επανειλημμένα από τους Άραβες γιατί ύβρισε το μωαμεθανισμό, και κάθε φορά απελευθερωνόταν από τους αδελφούς (μοναχούς) και τον (Έλληνα Ορθόδοξο) μητροπολίτη (= πατριάρχη) Ιεροσολύμων, ώσπου τέλος στάλθηκε στην Κύπρο για ασφάλειά του, κι εδώ έζησε αρκετό καιρό ασκούμενος και εργαζόμενος. Εδώ επίσης παρήγγειλε μια εικόνα του Ιωάννη του Βαπτιστή, που στο όνειρό του του συνέστησε να επιστρέψει στα Ιεροσόλυμα και να θυσιάσει εκεί τη ζωή του για τον Χριστό. Ο καθηγητής Djöbadje θεωρεί πιθανό ότι ο Dvali έζησε στο γεωργιανό μοναστήρι της Γιαλιάς.

Αν η ταύτιση του Nicolos της επιγραφής με το Nicolos Dvali είναι σωστή, τότε η επιγραφή θα πρέπει να χαράχθηκε στο μοναστήρι στη διάρκεια της παραμονής του Dvali σ' αυτό, κάτι που συμφωνεί και προς τη χρονολογική προσέγγιση της

επιγραφής (αρχές του 14ου αιώνα) και προς το χρόνο του θανάτου του Dvali (1314).

Το μοναστήρι αναφέρει στο Χρονικόν του ο Γεώργιος Βουστρώνιος, ως υφιστάμενο στην περιοχή Χρυσοχούς το 1460, κατά την εποχή της Φραγκοκρατίας. Ο Βουστρώνιος το σημειώνει ως παλαιάν μονήν Γιαλίαν, δεν δίνει όμως οποιαδήποτε άλλη πληροφορία, ούτε κι αν κατά το 1460 το μοναστήρι υφίστατο ως κτίριο μόνο ή λειτουργούσε και από ποιους.

Επισκευή του μοναστηριού της Γιαλιάς αναφέρεται ότι έγινε επί ημερών της βασίλισσας της Γεωργίας Θαμάρ (1184 - 1210), αλλά μετά τη μνεία που γίνεται σ' αυτό το 1306 στον προαναφερθέντα κώδικα του Βατικανού, δεν έχουμε άλλη μαρτυρία για το μοναστήρι της Γιαλιάς. Ούτε ακόμη και στις περιηγήσεις Γεωργιανών που επισκέφθηκαν το μοναστήρι του Κύκκου (γειτονικό προς τη Γιαλιά) στα 1758, 1784 και 1820 γίνεται οποιαδήποτε αναφορά σ' αυτό.

Βλέπε λήμμα: [Γεωργιανοί](#)

Τον χώρο του μοναστηριού ανέσκαψε και ερεύνησε το 2006 - 2008 αρχαιολογική αποστολή του υπουργείου Πολιτισμού, Προστασίας Μνημείων και Αθλητισμού της Γεωργίας, υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Ιουλόν Γκαγκοσίτσε. Σύμφωνα δε και προς τα νεότερα ανασκαφικά δεδομένα, φαίνεται ότι το μοναστήρι είχε πράγματι ιδρυθεί κατά το δεύτερο μισό του 10ου αιώνα, επί ημερών και πιθανότατα και με βοήθεια του Γεωργιανού βασιλιά Νταβίτ Γ' (963 - 1001). Διαπιστώθηκε ότι στη βόρεια πλευρά του καθολικού υπήρχαν προσκολλημένα δύο παρεκκλήσια, εκ των οποίων το ένα ήταν αφιερωμένο στον άγιο Γεώργιο. Υπήρχαν επίσης αποθηκευτικοί χώροι καθώς και δεξαμενές νερού που μεταφερόταν με αγωγό. Στον χώρο βρέθηκαν και 12 τάφοι που χρονολογούνται στον 15ο και στον 16ο αιώνα.

Το καθολικό του μοναστηριού, που ήταν αφιερωμένο στην Παναγία, ήταν ο μοναδικός στην Κύπρο τρίκογχος ναός με τρούλο (σήμερα το μοναστήρι είναι γνωστό ως Παναγία Χρυσογιαλιώτισσα). Η οικοδόμησή του πάντως έγινε από ντόπιους τεχνίτες. Σημαντικές οικοδομικές προσθήκες έγιναν και επί ημερών των Γεωργιανών βασιλέων Νταβίτ Δ' (1089 - 1125) και Θαμάρ (1184 - 1210), οπότε κτίστηκαν και τα δύο παρεκκλήσια.

Φαίνεται ότι το μοναστήρι διαλύθηκε κατά τα τέλη του 16ου αιώνα, αφού δηλαδή η Κύπρος κατακτήθηκε από τους [Οθωμανούς Τούρκους](#).

polognosi.com